

1. Бачкур Р. Структура словотвірних парадигм українських назв тварин і рослин. Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Прикарпатський університет імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2004. – 228 с.
2. Грещук В. В. Основоцентрична дериватологія: історія, стан, перспективи // Актуальні проблеми українського словотвору / За ред. Василя Грещука. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – С. 68-78.
3. Грещук В. В. Переднє слово // Актуальні проблеми українського словотвору / За ред. Василя Грещука. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – С. 5-6.
4. Грещук В. В. Український відприкметниковий словотвір. – Івано-Франківськ: Плай, 1995. – 208 с.
5. Земская Е. А. Структура именных и глагольных словообразовательных парадигм в русском языке // Актуальные проблемы русского словообразования: Сб. научн. ст. – Ташкент: Укитувчи, 1982. – С. 14-17.
6. Ковалик І. І. Вчення про словотвір: словотворча характеристика слова. Відношення вчення про словотвір до інших мовознавчих дисциплін. – Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 1961. – 82 с.
7. Ковалик І. І. Про деякі питання слов'янського словотвору // Філологічний збірник (АН УРСР. Український комітет славистів) – Київ, 1958. – С. 5-26.
8. Ковалик І. І. Семантична функція кореня в словотвірному гнізді // Словотвірна семантика східнослов'янських мов. – К.: Наукова думка, 1983. – С. 17-35.
9. Словотвір сучасної української літературної мови. – К.: Наукова думка, 1979. – 406 с.
10. Фролов И. Г. О причинности и целесообразности в живой природе: Философский очерк. – М.: Наука, 1981. – 86 с.
11. Юсупова Н. Г. Роль семантического фактора в реализации деривационного потенциала имен существительных // Актуальные проблемы русского словообразования: Материалы V Республ. научн. конф. – Ташкент: Укитувчи, 1989. – С. 65-69.
12. Юсупова Н. Г. Структура словообразовательных парадигм имен существительных в современном русском языке: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Ин-т русс. яз. – М., 1980. – 22 с.

In labors of Ivan Kovalyk the outlined principal reasons of making up new words, among which a scientist selects linguistic that extra-linguistic factors, shows their typology. The looks of researcher on this problem are analysed in the offered article, his ponderable payment in its subsequent study is underlined.

Key words: word-formation productivity, causes of word-formation, linguistic that extra-linguistic factors of word-formation.

УДК 81'373

ББК 81-211.2-Ук.

Марія Брус

ФЕМІНІТИВНИЙ СЛОВОТВІР У ПРАЦЯХ І. І. КОВАЛИКА

У статті розкрито історію вивчення словотвірних особливостей фемінітивів української мови з часу становлення в Україні лінгвістичної науки. Показано, на якому рівні досліджувалися фемінітиви в перших граматичних працях (XVI-XVII ст.), в пізніших українських граматиках (XIX-XX ст.) і в загальних та спеціальних виданнях сучасної української літературної мови (XX ст.). Основну увагу зосереджено на аналізі праць І. І. Ковалика, присвячених фемінітивному словотвору. Відзначено, що вчений узагальнює здобутки своїх попередників і виділяє словотвір фемінітивів української мови як окрему дериваційну підсистему з характерними їй словотвірними одиницями і словотвірними поняттями.

Ключові слова: словотвір, фемінітиви, фемінітивні суфікси.

Історія вивчення фемінітивів української мови бере початок ще у XVI столітті. З того часу до сьогодні появилася значна кількість загальних і спеціальних наукових розвідок, які висвітлюють словотвірні особливості іменників зі значенням особи жіночої статі в українській мові. Однак ступінь опрацювання словотвору загальних найменувань жінок за такий довгий проміжок часу був неоднаковим.

Дослідження фемінітивів української мови започаткували перші друковані слов'янські наукові розвідки – граматики XVI-XVII століть. Так, праця “Аделфотне. Грамматика доброглаголиваго еллинословенскаго языка. Совершеннаго искусства осми частей слова” (Львів, 1591) характеризує змінювання фемінітивів на зразок *жена – жєны; съжителница – съжителницѣ; юница – юницѣ* і навіть мотивування, зокрема здрібнілих іменників, напр.: *служебничка, служебница, рабыня* [1; 31, 54-55]. “Грамматика словенска. Съвершенна(г) искѣства осми частей слова, и ины(х) ну(ж)дны(х)” Л. Зизанія (Вільно, 1596) відносить фемінітиви до загальних назв, до імен жіночого роду і наводить зразки відмінювання їх в однині, множині, двоїні як іменників четвертої і восьмої відмін, напр., у четвертій відміні: “Єдинственнаго Чи(с)ла. и(м). Дѣва. ро(д). дѣвы. да(м). дѣвѣ. тво(р). дѣвою. ви(н). дѣв в. дѣвѣ. з. дѣво” [6; к-ла зв.]. І “Грамматіки славенскиѣ правилое свнтагма” М. Смотрицького (Єв’є, 1619) виділяє фемінітиви серед загальних найменувань жіночого роду на зразок *мати, дощица, сноха, Самаряныни* та відмінює їх в однині, множині, двоїні як імена першої і третьої відмін, напр., у третій відміні: “Множественнаго числа. Име(н): тѣ матери. Ро(д): тѣхъ матерій. Да(м): тѣмъ матеремъ. Ви(н): тѣ матери. За(м): ѿ матери. Тво(р): тѣми матерми. Ска(з): ѿ тѣхъ матерехъ” [7; Вє 2 зв. не нум., Г зв., Гв], s зв. – s в]. Разом з тим, подає різні види похідних імен на зразок “Отчестваго вида имѣ естъ / же ѿ(т) отчества происходит: ѣко. Виланинъ / ѿ(т) Вилна: Лвованинъ / ѿ(т) Лвова: сице. Лвованыни / Вилианыни: и про(ч). Властелинаго вида имѣ естъ / же ѿ(т) власти происходит: ѣко. царевичъ / царевна. ѿ(т) царѣ: Воеводиць / воеводинна, ѿ(т) воеводи: старостанна / каштеланна. и про(ч).” [7; Г г]. Рукописна “Грамматика слов’янська” І. Ужевича (за списками 1643, 1645рр.) представляє значно більшу кількість фемінітивів, ніж попередні граматики. В обох її списках назви жінок подано як звертання до Богородиці на зразок *приснодѣво, мати, Бгородице, дѣво* [3; 46, 56] і як окремі мовні одиниці з різними суфіксами, напр.: *воеводина, матка, панна, братова, пророкинѣ* [3; 11а, 11б, 12а, 40(1), 40(2)].

Подальша історія фемінітивів української мови частково відобразилася в наступних наукових працях, написання яких було призупинено в Україні у XVIII столітті під впливом різних історичних чинників, а в XIX столітті зміщено в Західну Україну, – переважно в граматиках XIX–XX століть. Так, “Грамматика Русского Азыка” Я.Головацького (Львів, 1849) в характеристиці іменників наводить приклади здрібніло-пестливих назв жінок *сестричечка, сестричка, сестричечка*, розміщую найменування *сестра, нана, мати, мамонька* серед імен жіночого роду, подає відмінкові форми деяких фемінітивів другої і четвертої відмін на зразок *кнажна, кнажснь; сестра, сестрь и сестерь* [5; 43, 47, 48, 69, 70]. Щодо словотвору граматики зазначає, що лише серед назв істот відбувається зміна кінцевих морфем, коли назви жіночої статі утворюються від назв чоловічої статі за допомогою закінчень *а, ѡа, ка, овка, иха, ница, ина*, напр.: *кѣмь – кѣма, гость – госта, сѣсѣдь – сѣсѣдка, жидь – жидовка, своакъ – своаксница, коваль – ковалиха, нѣмсьць – нѣмкина* [5; 50-51]. Більш повну характеристику словотвору української мови взагалі та фемінітивів зокрема дає “Українська граматики” С.Тимченка (Київ, 1907) [21; 37-95]. Вона аналізує велику кількість суфіксальних іменників-назв жінок з виділенням стилістично маркованих словотворчих формантів *-к-а, -иц-я, -оньк-а, -ус-я, -ун-я, -ул-я*, стилістично нейтральних *-к-а, -иц-я, -иха, -еня, -иня, -аля* та вказівкою на приєднання цих морфем до відповідних твірних основ (переважно іменників чоловічого роду), напр.: *дочка, сестриця, дружинонька, матуся, бабуня, дівуля; чорнявка, цариця, шевчиха, німкеня, грекinya, прая* [21; 41, 42, 52, 53, 57; 44, 45, 47, 50, 54, 56]. Крім того, наводить приклади фемінітивів з деякими префіксами і складні за структурою на зразок *посестра, супруга, богородиця, чорнобривка* [21; 92, 93, 94]. “Граматики української (руської) мови” С.Смаль-Стоцького і Ф.Гартнера (Львів, 1928) виділяє словотворення окремою частиною, де вказує на три способи творення нових слів від старих – суфіксальний, префіксальний, складання [4; 26-60, 33-34]. У розгляді суфіксальних фемінітивів зазначає про творення з допомогою певних твірних основ і словотворчих формантів різних за значенням найменувань осіб, зокрема від дієслів за допомогою суфікса *-аля* – назв діячів *шваля, прая*; від прикметників і дієприкметників за допомогою *-иц-я* – назв осіб за якоюсь прикметою *учениця, грішниця, черниця*; від іменників за допомогою *-иця, -иня, -иха, -ова, -ева, -ка* – різних за значенням назв жінок *цариця, богиня, ковалиха, братова, королева, болгарка*; від іменників за допомогою суфіксів *-ичка, -інка, -ина, -уня, -уся* – здрібніло-пестливих назв *сестричка, матінка, дівчина, мамуня, бабуся* [4; 35, 36, 37]. Серед префіксальних і складних слів виокремлює фемінітиви *прабаба* і *Богородиця* [4; 44, 45]. “Граматики української мови” В.Сімовича дає обширну характеристику процесу, шляхам і засобам творення нових слів в українській мові, наводячи, разом з тим, приклади фемінітивів на зразок *поповичівна, пасербиця, мамуня, мамунечка, подруженька, дівчинонька, бабуня, ледащиця, Богородиця* [19; 105-126, 110, 113, 115, 117, 121]. А в розділі, де мова йде про творення іменників, виділяє окремі групи найменувань жінок за структурою і семантикою, зокрема іменники на *-иня, -иця, -ха, -уха, -аля, -ка* для позначення жінок за різними заняттями, напр.: *господиня, цариця, пряха, цокотуха, граля, слухачка*; іменники на *-івна, -івна* для вказівки на належність дочок батькам, напр.: *бондарівна, ковалівна*; іменники на *-ка, -иха, -ина* для вказівки на належність жінок чоловікам, напр.: *галичанка, дячиха, дячина* [19; 133-134].

Словотвірні особливості фемінітивів української мови невеликою мірою відображені і в більш загальних наукових та навчальних працях XX ст., які, крім граматики, охоплюють фонетику, лексику, фразеологію чи інші розділи. Так, у “Нормах української літературної мови” О.Синявського (Львів, 1941) при розгляді словотвору української мови до реєстру іменникових дериваційних засобів уведено велику кількість фемінітивних суфіксів (наростків), зокрема морфем *-аля, -уня, -уся, -аха, -иня, -иха, -иця, -івна, -ка, -анка, -уля, -уха*, напр., у словах: *шваля, матуся, красуня, шваха, бойкиня, ковалиха, вдовиця, бондарівна, акторка, жаданка, товстуля, хитруха* [18; 116, 117, 121, 122, 123, 124, 125, 128]. І зафіксовано ще деякі префіксальні фемінітиви, напр.: *падчїрка, піддівоча* “дівчина-підліток” [18; 143, 144]. У “Курсі сучасної української літературної мови” за редакцією Л.А.Булаховського (Київ, 1951, Т.І) класифікація фемінітивних суфіксів здійснена за виділеними семантичними групами фемінітивів, у творенні яких вони задіяні, зокрема у деривації найменувань жінок за спеціальністю, професією чи родом діяльності взагалі беруть участь морфем *-ка, -ниця* та ін., напр.: *артистка, викладачка, робітниця, фрезерувальниця*; назв жінок за певним станом – форманти *-ка, -ниця*, напр.: *визволителька, господарка, заступниця, переможниця*; найменувань жінок за належністю до різних напрямків, угруповань – суфікс *-ка*, напр.: *комуністка, партійка*; назв жінок за зовнішніми та внутрішніми ознаками і якостями – морфем *-ниця, -уха, -ка, -иця, -уня*, напр.: *бесідниця, цокотуха, юначка, стариця, красуня*; найменувань жінок за національними і територіальними ознаками – суфікс *-ка*, напр.: *клянка, полтавчанка, сибірячка*; назв жінок за різними зв’язками з оточенням – форманти *-ниця, -ка, -івна, -иха, -уха, -ина, -ова*, напр.: *напарниця, землячка, царівна, купчиха, свекруха, дячина, братова* [16; 350-354]. “Сучасна українська літературна мова. Морфологія” за ред. І.К.Білодіда (Київ, 1969) упорядкувала найменування жінок за семантикою суфіксів як найбільш продуктивних засобів творення фемінітивів, зокрема виділила суфікс *-к-* для творення різних за значенням фемінітивів, суфікси *-ниц-, -чиц-* – відповідно до назв осіб на *-ник, -чик*; суфікс *-их-, -ш-* – для творення назв жінок за професією, становищем та за професією і становищем чоловіків; суфікси *-ичк-, -оньк-, -еньк-, -ус-, -ун-, -ух-* – для

суфіксом –н-а”, “Словотворчий тип з суфіксом –(л)иц-я [15; 17, 18], “Словотворчий тип з суфіксом –анк-а (-янк-а)”, “Словотворчий тип з суфіксом –их-а” [12; 82, 83]. У характеристику словотвірних типів фемінітивів увійшло визначення твірної бази, структури мотивувальних слів, сполучуваності твірних основ зі словотворчими засобами і семантики мотивованих іменників-назв жінок. Таким чином, в межах виокремлених словотвірних типів фемінітивів постали словотвірні моделі, або словотвірні підтипи, напр., “Словотворчі типи з суфіксом –к-а” охопили “Словотворчий тип з суфіксом –к-а, співвідносний із словотворчим типом на –ец(ь)”, “Словотворчий тип з суфіксом –к-а із словотворчою основою на –тель”, “Словотворчі типи з суфіксом –к-а від основ на –ар, –ак (-як), –ач, –овик”, “Словотворчі типи з суфіксом –к-а від основ на –ор, –тор, –атор, –ер, –іонер, –ир, –ик, –іст, –ент, –ант (-янт); –ат, –от; –ит (-іт)” [15; 11-14].

Оскільки І.І.Ковалик досліджував український іменниковий словотвір в контексті слов'янського, то й виділені словотвірні типи фемінітивів переважно розглядав на рівні усіх слов'янських мов [див. 13, 14, 15]. Зокрема, словотвірні типи із суфіксами –к-а, –анк-а, –янк-а, –чанк-а, –инк-а, –енк-а, –овк-а, –іvk-а, –ох-а, –ех-а, –н-а, –ин-я, –ин-і, –кин-я, –лиц-я, –ниц-я, –ис-а, –ес-а трактував як спільнослов'янські, словотвірні типи на –івн-а (-овн-а, –евн-а), –ов-а (-ев-а) – як північнослов'янські, словотвірні типи із суфіксами –ал-я, –ил-я, –іл-я, –ад-я – як південно-східнослов'янські, словотвірні типи на –их-а, –чиц-я, –щиц-я, –овщиц-я, –льщиц-я, –ш-а – як східнослов'янські. При цьому він визначав функціональність словотвірних типів в межах однієї мови чи групи мов та продуктивність їх в різних мовах. Напр., учений вважав, що східнослов'янський словотвірний тип на –их-а властивий агентивним, атрибутивним і менше іншим за значенням фемінітивам; словотвірні типи із суфіксом –ах-а є поодинокими в українській, російській, польській та болгарській мовах [15; 25, 30], словотвірний тип із суфіксом –ниц-а від основ на –тель охоплює назви жінок за професією, родом діяльності і властивий лише російській мові зі східнослов'янських та рідко іншим мовам, натомість словотвірний тип із суфіксом –к-а від основ на –тель, до якого належать агентивні назви жіночого роду, характерний майже всім слов'янським мовам, зокрема українській, білоруській, болгарській, менше – польській, кашубській, чеській, словацькій і ще менше – нижньолужицькій [9; 18, 19]. На основі аналізу мовно-географічного поширення окремих словотвірних типів він зробив висновок, що “основною вихідною величиною для порівняльного дослідження словотвору слов'янських мов повинен стати словотворчий тип як узагальнене словотворче поняття” [15; 34].

Обов'язковою складовою опису словотвірних типів фемінітивів у роботах І.І.Ковалика стало визначення твірної бази і характеру сполучуваності мотивувальних основ з відповідними словотворчими формантами. Словотвірну базу для найменувань жінок у роботах професора склали в основному іменники зі значенням особи чоловічої статі, рідше інші субстантиви чи взагалі частини мови. Це дало вченому можливість узагальнити, що здебільшого “суфіксальні назви живих істот жіночої статі утворені від паралельних назв живих істот чоловічої статі, протилежний словотворчий процес дуже рідкий, напр., укр. *вдова* > *вдов-ець*, але пор. ще *вдов-иця* (неодериват)... Поряд із рідкими утвореннями назв жіночих істот без співвідносних паралельних назв чоловічих типу укр. *породілля* та паралельних різновідмінних назв типу укр. *сусіда* – *сусід*, *кума* – *кум*... маємо переважно співвідносні суфіксальні назви” [15; 33]. Твірні основи при сполученні з фемінітивними суфіксами залишалися незмінними або зазнавали різних морфонологічних процесів (усічення маскулінних суфіксів, чергування кінцевих приголосних, чергування голосних, зміни наголосу тощо), напр.: *вершитель* – *вершителька*, *незнайомец* – *незнайомка*, *співак* – *співачка*, *повар* – *повариха* [див. 12; 76, 77, 81, 83].

Для творення фемінітивів І.І.Коваликом була задіяна велика кількість дериваційних суфіксів. Вони стали показниками словотвірних типів, важливими елементами словотворчого процесу і творцями семантики похідних іменників-назв жінок. До арсеналу аналізованих фемінітивних суфіксів увійшло найбільше спільнослов'янських словотворчих формантів, менше суфіксів, властивих окремим групам мов чи окремим мовам [див. 15]. За структурою вчений поділяв їх на одноморфемні (–к-а, –ов-а тощо) і поліморфемні (–арк-а, –овк-а тощо). Останні трактував як поєднання маскулінних суфіксів з фемінітивними на зразок –ан + –к-а > –анк-а, –чан + –к-а > –чанк-а і вважав, що вони формуються в результаті перерозкладу при творенні назв жінок від назв чоловіків і за відсутності відповідних маскулінних найменувань можуть безпосередньо приєднуватися до інших основ, напр., дієслівних [9; 24]. Учений висловлював думку, що роль поліморфемних фемінітивних суфіксів зводиться уже не тільки до вираження жіночості, а й певного словотвірно-розрядного значення, напр., роду діяльності жінки, і співпадає з функціонуванням одноморфемних словотворчих формантів [9; 24].

Розглядувані професором суфіксальні морфемні характеризуються різною продуктивністю у творенні найменувань жінок взагалі та лексико-семантичних груп фемінітивів зокрема. Лише деякі з них є високопродуктивними (напр., –к-а, –ниц-я), інші ж належать до малопродуктивних формантів (напр., –івн-а, –их-а) або непродуктивних (–н-а, –ал-я). У процесі деривації різних за значенням фемінітивів простежується розмежування суфіксальних морфем, напр., форманти –ниц-я, –иц-я, –к-а, –анк-а, –ух-а, –их-а, –ах-а, –ин-я, –ш-а беруть участь у творенні назв жінок за професією, посадою, різною діяльністю, суфікс –к-а – назв жінок за різними поглядами, уподобаннями, морфемі –ниц-я, –к-а – назв жінок за соціальним станом [12; 74, 78, 82, 83, 84, 85, 110, 111, 118, 120]. Однак суттєвої відмінності між

фемінітивними суфіксами немає – вони всі певною мірою задіяні в деривації різних за значенням іменників-назв жінок [див. 12; 69-94, 110-112, 118-121].

Загалом роль І.І.Ковалика в опрацюванні словотвору фемінітивів української мови та всієї української дериватології визначається оцінкою попередніх надбань у цій лінгвістичній галузі та впливу здобутків ученого на подальший розвиток української дериватологічної науки. Минулі покоління видатних діячів, мовознавців готували століттями міцні підвалини для систематизування у майбутньому знань зі словотвору української мови і зокрема для зведення словотвору фемінітивів до окремої дериваційної підсистеми. І.І.Коваликові належало синтезувати роботу своїх попередників, завершити становлення українського словотвору і залишити майбутнім поколінням сформовану словотвірну систему української мови з відповідною теоретичною і методологічною базою, яку потрібно тільки розвивати, збагачувати новими дериватологічними студіями.

1. Аделфотне. Грамматика доброглаголивого еллинословенского языка. Совершеннаго искусства осми частей слова. – Львів, 1591 / Підгот. вид. О. Горбача. – Мюнхен, 1988.
2. Бєвзєнко С.П. Исторична морфологія української мови. Нариси із словозміни і словотвору. – Ужгород: Закарпат. обл. в-во, 1960. – 416 с.
3. Грамматика слов'янська І. Ужевича / Підгот. до друку І.К.Білодід, Є.М.Кудрицький. – К.: Наук. думка, 1970.
4. Грамматика української (руської) мови. Уложили С.Смаль-Стоцький і Ф.Гартнер. Четверте вид. – Львів, 1928. – 209 с.
5. Грамматика Русского языка составлена Яковомъ Головацкимъ. – Львов, 1849. – 224 с.
6. Грамматика словенска. Съвершенна(г) искѣства осми частій слова, и иных(х) ну(ждны(х)). Новшѣста(в)лен(н)а Л.З. – Вільна, 1596 // Лаврентій Зизаній. Грамматика словенська / Підгот. факсимільного вид. та дослідження пам'ятки В.В.Німчука. – К. Наук. думка, 1980.
7. Грамматика славенска. правилное свитагма Потшаніємъ Многогрѣшнаго Мнѣха Мелетїа Смотриского. – Єв'є, 1619 // Мелетій Смотрицький. Грамматика / Підгот. факсимільного вид. та дослідження пам'ятки В.В.Німчука. – К.: Наук. думка, 1979.
8. Гумецька Л.Л. Нарис словотворчої системи української актової мови XIV-XV ст. – К.: Вид-во АН УРСР, 1958. – 298с.
9. Ковалик І.І. Відлісслінні іменники з суфіксами -тель (-tel), (-тель)-ка (-tel-ka), (-тель)-ниця (-tel-nic-a) у слов'янських мовах // Питання українського мовознавства. Книга четверга. – Львів. Вид-во Львівського університету, 1960. – С. 5-20.
10. Ковалик І.І. Вчення про словотвір. – Львів: В-во Львівського ун-ту, 1958. – Вип. 1. – 78 с.
11. Ковалик І.І. Вчення про словотвір. – Львів: В-во Львівського ун-ту, 1961. – Вип. 2. – 83 с.
12. Ковалик І.І. Питання слов'янського іменникового словотвору. – Львів: Вид-во Львівського університету, 1958. – 153с.
13. Ковалик І.І. Словотвір іменників у сербо-лужицьких мовах. – Львів: Вид-во Львівського університету, 1964. – 94с.
14. Ковалик І.І. Словотворчий розряд назв живих істот жіночої статі в сучасній нижньолужицькій мові // Славистичний збірник. Окремий відбиток. – Львів: Вид-во Львівського університету, 1963. – С. 23-29.
15. Ковалик І.І. Словотворчий розряд суфіксальних загальних назв живих істот жіночої статі у східнослов'янських мовах у порівнянні з іншими слов'янськими мовами // Питання українського мовознавства. – Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 1962. – Кн. 5. – С. 3-34.
16. Курс сучасної української літературної мови / За ред. Л.А.Булаховського. – К.: Радянська школа, 1951. – Т. I. – 520с.
17. Самійленко С. П. Нариси з історичної морфології української мови. – К.: Рад. школа, 1964. – Ч. I. – 234с.
18. Снявський О. Норми української літературної мови. – Львів. Українське видавництво, 1941. – 363с.
19. Сімович В. Грамматика української мови. 2-ге доп. вид.– Ляйпціг, 1921 / Фотопередрук з післясловом Олексі Горбача. – Мюнхен, 1986. – 584с.+14с.
20. Сучасна українська літературна мова. Морфологія / За заг. ред. І.К.Білодіда. – К.: Наук. думка, 1969. – 584с.
21. Тимченко Є. Українська граматика. – К, 1907. – 179с.
22. Фекета І.І. Женские личные названия в украинском языке (образование и употребление): Автореф. дис. на соиск. учен. ст. канд. филол. наук. – К, 1969. – 22с.
23. Фекета І.І. Жіночі особові назви в українській мові (творення і вживання): Дисертація на здобуття наук. ступеня канд. филол. наук. – Ужгород, 1968. – 369с.

The article exposes the history of the feminine word-formation peculiarities in the Ukrainian language since the foundation of its linguistics. It also shows the development of the feminines in different periods of time: Grammar works (cent), Ukrainian grammars (cent), different publications of modern Ukrainian (cent). Much attention is paid to J.I.Kovalyk's works. The linguist summarized the former achievements and analysed the word-formation feminines in the Ukrainian language as a separate derivation system with its own word-formative units and concepts

Key words: word-formation, feminines, suffixes of the feminines.

УДК 811.161.2:9.29 Ковалик

ББК 810 Ковалик

Олена Плахоніна

ІВАН КОВАЛИК ЯК ДОСЛІДНИК ДИНАМІКИ МОРФЕМНОЇ БУДОВИ СЛОВА

У статті проаналізовано роль І.І. Ковалика в розвитку теорії історичних змін у морфемній будові слова. З'ясовано, що основну увагу мовознавець зосередив на дослідженні трансформацій у словотвірній структурі слова, зокрема описав процеси перетворення одного словотвірного типу в інший та утворення похідних суфіксів.

Ключові слова: словотворчий перерозклад (переінтеграція), словотворча абсорбція (зрощення), похідний афікс, асиміляція

Іван Ковалик (1907–1989) – український мовознавець і педагог, дослідник слов'янського словотвору – серед багатьох проблем дериватології порушував і питання динаміки морфемної будови слова, зокрема описав такий процес, як словотворчий перерозклад (переінтеграцію), наслідком якого визначив трансформацію морфологічної структури словотворчого типу та утворення похідних афіксів.

У східнослов'янському мовознавстві 50–60-х років ХХ ст. усталюється думка, що похідні афікси постають унаслідок дії перерозкладу [5; 7; 9; 10; 17; 18]. І.І. Ковалик природу морфем такого типу